

L'OBRA CATALANA DEL POETA DEL SEGLE XVIII PAU PUIG

ANTONI HOMS I GUZMÁN

PAU PUIG. OBRA CATALANA. EDICIÓ CRÍTICA DE MARIA ROSA SERRA I MILÀ, EDITORIAL BARCINO (2012), COHECCIÓ BIBLIOTECA BARÓ DE MALDÀ, NÚMERO 6. ÉS LA TESI DE DOCTORAT DE L'AUTORA

Maria Rosa Serra i Milà ha publicat la revisió de la seva tesi de doctorat, un treball ben meritori de rescat d'un autor del segle XVIII, prou desatès fins ara, Pau Puig (1722-1798), religiós de l'orde dels clergues regulars menors (caracciolins) del convent de Sant Sebastià de Barcelona. Com altres autors dels segles XVI, XVII i XVIII, fins ara havia sofert el desdeny amb què els estudiosos catalans del segle XIX s'havien referit a aquests literats, enlluernats, i no sense raó, per l'esplendor medieval. Diem, doncs, que és ben meritori perquè l'autora ha bussejat ardidament en una època que fins fa pocs anys es presentava poc gratificant per als investigadors de la història de la literatura catalana, encara poc proclius a apartar els ulls de March, Martorell, Metge i, sortosament, tants d'altres. El fet que el nom de Pau Puig ens digués ben poca cosa no vol dir, però, que aquest religiós no hagi deixat cap record. El fet d'haver estat un personatge molt notori a la seva època, tant per la predicació com per la seva producció poètica i les peces teatrals, va fer que el Baró de Maldà (1746-1818), coetani seu, reflectís la seva fama en el seu *Calaix de Sastre*, i que Fèlix Torres Amat (1772-1847), la joventut del qual coincidí amb la vellesa de Pau Puig, ben conscient de l'èxit i la fama d'aquell religiós, a qui devia llegir, va fer que li prestés força atenció en el seu llibre *Memorias para ayudar a formar un diccionario crítico de los escritores catalanes*, publicat el 1836.

L'aportació de la Dra. Serra és d'agrair, doncs, pel fet que ha desafiat l'escassetat de la bibliografia i ha contribuït a ampliar brillantment la nòmina dels autors que fins ara teníem d'aquest període amb la recuperació d'un autor tractat injustament. L'autora s'ha documentat molt i no ha planyut

esforços a visitar arxius catalans i estrangers on intuïa que podia trobar materials per abastir una mínima biografia de Pau Puig.

En la introducció ens fa un retrat molt expressiu d'un tipus humà prou freqüent a Catalunya, un d'aquells homes que han sabut fer-se un públic per mitjà d'un humor ben català, és a dir sorneguer i paròdic, però més aviat poc inclinat a l'escatologia i les grolleries. Ens fa pensar en un home de bon cor que reeixí posant el seu enginy al servei del poble, del qual veia prou com eren les sofrances quotidianes. Els havia de predicar, per això disposava del tron, però no els volia espantar, ni angoixar ni culpar. Tampoc no volia sermonar a l'estil de Fray Gerundio de Campazas, sinó que volia ser entès sempre i per les classes populars. És a dir, no era un pedant, per bé que ho hauria pogut ser, atès que era un home d'amplis coneixements. Era un bon coneixedor del llatí i sabia que existia la sintaxi, cosa que altres contemporanis, pel fet d'adreçar-se a un públic popular deixat en un analfabetisme en grau variable, se'n passaven.

Pau Puig escriví prosa, poesia i teatre en català i castellà, i fou un predicador de gran audiència.

En prosa, Pau Puig escriví uns comentaris, a vegades amb la inclusió de poemes, que anaven adreçats a persones concretes o als components d'una tertúlia. Anomenava aquests escrits "gassetín" o "gasseta", perquè tracten fets quotidians, com ara processons, execucions públiques, defuncions i enterraments, i també fets polítics o literaris de relleu. No hi falten tampoc xafarderies sobre personatges coneguts, i altres vegades és ell mateix la matèria de l'escrit. Aquests textos són escrits en castellà, per bé que s'hi troben poemes en català. Una obra titulada *El Sarrabal de la ciudad de Barcelona para el año 1792*, de caire humorístic, paròdia dels almanacs o pronòstics de gran acceptació durant els segles XVII, XVIII i XIX, ens ha arribat en dues edicions, l'una de 1820 i l'altra de 1835, per bé que sense nom d'autor.

Els sermons que predicà foren molts, però pocs arribaren a les premses i encara només alguns dels escrits en castellà, perquè eren per a ocasions solemnes. Dels predicats en la llengua del país, per ara, en català no se'n coneix cap, però sembla inversemblant que un pastor que simpatitzava amb el poble deixés sense past les seves ovelles. Era freqüent a l'època que els sermons aplaudits fossin copiats i recopiats, però aquesta solució manuscrita no ajuda a la seva conservació ni facilita la identificació precisa de les autories. Si en tot l'àmbit peninsular han desaparegut una infinitat de sermons impresos, o no se'n sap on paren, més gran ha estat la pèrdua entre els que no havien arribat a les premses. En conseqüència, tot i que fou un

orador molt sol·licitat, només s'han conservat nou sermons seus impresos, tots en castellà.

Juntament amb l'oratoria, Pau Puig va conrear també abundantament la poesia, fet que es reflecteix en el gran nombre de textos que ens n'han pervingut. En català són cent setanta-dos poemes, que sumen uns cinc mil versos; i en castellà, set-cents seixanta-sis, que en sumen uns vuit mil. L'autora classifica els poemes en quatre grups temàtics: les de tema religiós, les de tipus anecdòtic i costumista, els poemes galants i eròtics i, finalment, els poemes de comunicació familiar i amical.

En les del primer grup, que són les més abundants, predominen les escrites amb humor i naturalitat. En general, són dedicades als principals esdeveniments del calendari litúrgic, com el Nadal, el Carnestoltes, la Quaresma, el Corpus i Tots Sants. D'altres són dedicades a sants i a les festes que se celebraven a la ciutat en honor seu. En el segon grup temàtic, hi ha les composicions de tipus costumista o anecdòtic, les quals són molt variades i tracten de fets de la vida ciutadana que els habitants de Barcelona tenien ocasió de conèixer: sàtires de personatges, siguin laics o religiosos; naixement de fills del rei i una sèrie prou variada de successos còmics com ara l'intent fracassat d'aixecar un globus aerostàtic o l'accident esdevingut en una plataforma per a personalitats distingides que s'ensorrà al pas de la moixiganga. Pau Puig no frueix fent sang, sinó que mostra una ironia condescendent, en paraules de l'autora, ironia, però que esdevé més aguda quan els protagonistes dels fets explicats són de religiosos. El tercer grup temàtic el constitueixen els poemes galants i eròtics. Alguns tenen a veure amb el mateix autor, cosa que avui pot resultar sorprenent, i d'altres són explicacions picants d'anècdotes protagonitzades per tercers. Val a dir que Pau Puig no estalvia, quan s'escau, al·lusions sexuals, generalment a través d'expressions de doble sentit. Finalment, tenim un bon nombre de poemes adreçats a familiars del religiós, especialment al seu nebot, Anton Francesc Puig, i a altres familiars i amistats.

El conjunt de poemes de Pau Puig presenta una notable varietat d'estrofes, per bé que hi predomina la dècima o "espinela", molt apreciada pels poetes dels segles XVII i XVIII.

La producció de Pau Puig per ser representada es limita a quatre peces, de les quals una, un entremès, en castellà i escrit per felicitar una senyora de posició en la seva onomàstica. És molt probable, doncs, que fos representat sols una vegada, i en l'àmbit privat. Una altra obra, *Lo clarí d'Aquitània y martell de la heretgia: san Hilari. Comèdia famosa*, és una peça hagiogràfica, gènere o

subgènere molt en voga en el segle XVIII català i també en el castellà. Dividida en tres jornades, és molt probable que les altres dues obres, *l'Entremès de les beates* i *l'Entremès del cavaller*, haguessin de ser representades la primera entre la primera i la segona jornada, i la segona entre la segona i la tercera. Cal dir que segueix fidelment la vida de sant Hilari de Poitiers, que apareix en el *Flos sanctorum de las vidas de los santos*, de Pedro de Ribadeneyra. Pau Puig, però, com que no podia apartar-se de l'argument establert en el *Flos sanctorum*, introdueix algunes variants com ara l'absència del patetisme excessiu i de detalls morbosos, l'absència també de personatges simbòlics com la Supèrbia, la Idolatria, etc., i de truculències aparatoses i molt dramàtiques. Pau Puig, contràriament, sap alleugerir les tensions amb els exabruptes dels graciosos que fan riure els espectadors. En definitiva, *Lo clarí d'Aquitània* apareix davant el públic fidel a l'esperit original de la història piadosa, però amb les arestes llimades i l'aparatositat barroca continguda.

[Recepció de l'article: 26-2-2013]
[Acceptació de l'article: 18-4-2013]